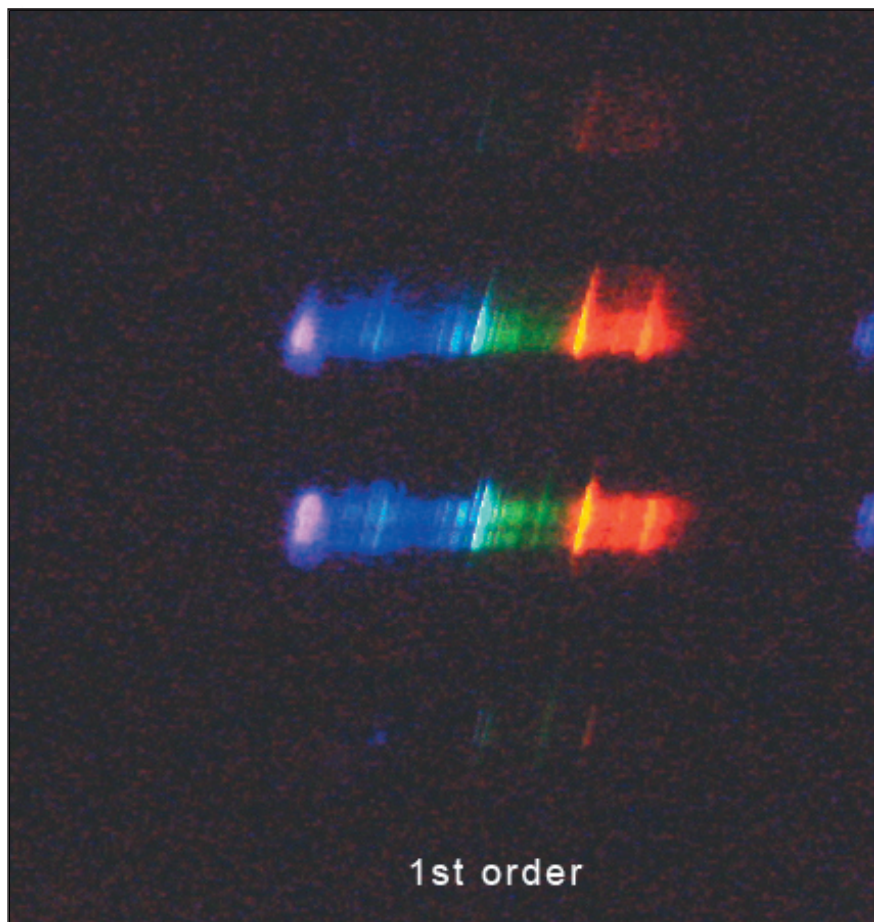

KOSMICKÉ ROZHLEDY

VĚSTNÍK ČESKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI

Číslo 5/2019
Ročník 57

1st order

www.astro.cz

Samostatně neprodejná příloha časopisu Astropis

Obsah

Cena Neuron pro mladé vědce Ondřeji Pejchovi	3
Cena města Mladá Boleslav Josefu Zahrádkovi	4
Kniha křtěná vesmírným prachem	5
Epsilon Perseidy jsou způsobeny dlouhoperiodickou retrográdní kometou	8
10 let Jizerské oblasti tmavé oblohy	9
Nominujte laureáta Ceny Zdeňka Kvíze 2020	10
Zápis jednání VV ČAS z 6. 11. 2019	10

V období ledna a února 2020 slaví významná životní jubilea tito členové ČAS:

50 let	Ing. Zdeněk Řehoř, Rousínov u Vyškova Petra Grulichová, Praha Ing. Václav Paulík, Praha
55 let	Mgr. Jaroslav Soumar, Lysá n. Labem
60 let	Vladimír Štefl, Jindřichův Hradec Mgr. Jana Olivová, Praha
70 let	Zdeněk Štorek, Kladno RNDr. Marie Vykutilová, CSc., Nové Město na Moravě Mgr. Alexander Seidl, Ústí nad Orlicí
76 let	Ing. Josef Hanzlík, České Budějovice Miroslav Cajthaml, Horažďovice
78 let	RNDr. Vojtech Rušin, DrSc., Tatranská Lomnica Marie Vonásková, Rokycany
81 let	Mgr. Bedřich Štěpánek, Most
82 let	Ing. Jaroslav Pavloušek, Praha
85 let	Dr. Luboš Kohoutek CSc., Hamburg Bergedorf Petr Jílek, Praha
86 let	Ing. Pavel Příhoda, Praha

ČAS přeje jubilantům vše nejlepší!

Na obálce: Čtyři vybrané snímky spektra jedné epsilon Perseidy z 14. září 2015. Foto: Lukáš Shrbený

KOSMICKÉ ROZHLEDY

Věstník České
astronomické společnosti

Ročník 57
Číslo 5/2019

Vydává
Česká astronomická
společnost
IČO 00444537

Redakční rada
Petr Sobotka
Petr Heinzl
Pavel Suchan
Lenka Soumarová
Lumír Honzík
Petr Scheirich
Radek Dřevěný
Marcel Bělík
Miloš Podařil
Vladislav Slezák

Adresa redakce
Kosmické rozhledy
Sekretariát ČAS
Astronomický ústav AV ČR
Fričova 298
251 65 Ondřejov
e-mail: cas@astro.cz

**Grafická úprava
a jazykové korektury**
redakce Astropisu

Tisk
Grafotechna Print, s r. o., Praha

Distribuce
Adlex systém

ISSN 0231-8156

*Samostatně neprodejná
příloha časopisu Astropis*

*Vydáno s finanční podporou
Akademie věd ČR*

Cenu Neuron pro mladé vědce 2019 získal Ondřej Pejcha

Nadační fond Neuron

Člen Sekce proměnných hvězd a exoplanet České astronomické společnosti Ondřej Pejcha byl oceněn za významné obohacení současných poznatků o chování supernov a jiných zániků a proměn hvězd. Je držitelem prestižního ERC grantu a patří k nejtalentovanějším astrofyzikům u nás.

Co pro vás znamená získání ceny?

Cena Neuron pro mě znamená prestižní ocenění vědeckých výsledků, které jsem získal se svými spolupracovníky. Ocitám se tak ve společnosti lidí, kterých si vážím. Získání Ceny Neuron pro mě představuje především závazek do budoucna vykonávat co nejlépe svou práci.

Jak byste laikovi třemi větami vysvětlil, čím se zabýváte?

Ve svém výzkumu se snažím pochopit procesy, které způsobují proměnnost hvězd ve vesmíru. Mým hlavním zájmem jsou silné interakce dvojitých hvězd a jejich případné splnutí, což je jeden ze zásadních kroků, který ovlivňuje vznik a vývoj objektů, jako jsou bílí trpaslíci, neutronové hvězdy a černé díry. Je to jedna z nutných událostí pro vznik některých prvků těžších než vodík a helium ve vesmíru.

Jaký byl váš zatím nejodvážnější krok v životě?

Nejspíš přestěhování za doktorátem v USA, kdy jsem věděl relativně velmi málo o tamějších lidech a kultuře.

Ondřej Pejcha. Foto: Nadační fond Neuron

Kdyby se o vás psalo v učebnici, co by tam mělo být?

Pokud se mi vůbec někdy podaří vytvořit něco vhodného do učebnic, tak jsem si téměř jistý, že tento objev bude výsledkem předchozího přemýšlení a prozkoumávání spousty různých menších problémů a úkolů. Učebnice by měly reflektovat, že většina velkých objevů se nezrodila bezbolestně ani přímočaře.

Kdo je vaším vzorem?

Můj vedoucí doktorátu profesor Todd Thompson z Ohio State University, a to kvůli jeho originalitě a houževnatosti při řešení problémů, šíří odborných zájmů a lidskosti.

Čím byste chtěl být, kdybyste nebyl tím, čím jste?

Od malička jsem chtěl být astronomem, takže vymyšlením alternativ jsem věnoval docela málo času. Ale pohrával jsem si s myšlenkami stát se pracovníkem reklamní agentury, lingvistou nebo ekonomem.

Co byste na světě změnil, kdybyste měl tu schopnost?

Práce astronomů by se výrazně zjednodušila, kdyby neexistoval mezihvězdný prach, který až „zákeřně“ zeslabuje světelné signály přicházející z vesmíru. Ale pokud se omezíme na svět lidí, tak bych uvítal více racionality v debatách o společenských záležitostech.

Čeho se v budoucnosti obáváte?

Nejvíce se obávám o zdraví svých blízkých.

S kým byste chtěl strávit desetihodinový let?

Dlouhé lety se většinou snažím využít k odpočinku s četbou nebo sledování filmu, při němž preferuju samotu. Ale kdyby zábavní systém nefungoval, tak bych rád seděl vedle mé manželky. Kromě příjemné debaty by vzhledem ke své profesi klimatoložky dokázala dopodrobna okomentovat dění venku na obloze.

Jakou knihu právě čtete?

Kromě dětských pohádek nemám zrovna žádnou knihu rozečtenou, ale nedávno jsem dočetl příběh polárníka Ernesta Shackletona.

Cenu města Mladá Boleslav 2019 získal pedagog a astronom Josef Zahrádka

Jan Myška, Pavel Brom

Významného ocenění se nedávno dostalo jednomu z členů České astronomické společnosti. Letošním laureátem prestižní Ceny města Mladá Boleslav, která je udělována při příležitosti oslav vzniku státu, se totiž stal Mgr. Josef Zahrádka, člen Sekce pro děti a mládež ČAS. Cenu v podobě sošky Elegána boleslavského včetně dalších darů mu v den státního svátku 28. října předal Raduan Nwelati, primátor města a senátor, spolu se svými náměstky v obřadní síni magistrátu. Příjemnou hudební atmosféru obstaralo Zámecké saxofonové kvarteto.

Na akci byli přítomni členové rodiny oceněného, jeho přátelé, kolegové, členové rady i zastupitelstva a kompletní vedení města. Na první setkání a na následné dlouhé roky spolupráce zavzpomínal současný vedoucí Hvězdárny MB Pavel Brom. Primátor Raduan Nwelati prohlásil, že je pro něho velkou ctí cenu města předat právě Josefu Zahrádkovi a poděkoval mu za vše, co za svůj život pro Mladou Boleslav udělal.

J. Zahrádka s členy vedení města při převzetí ceny. Autor: Pavel Šubrt

Sám oceněný nejen poděkoval představitelům radnice za udělení ceny města, ale také všem svým spolupracovníkům a kolegům, kteří mu pomáhali při jeho práci, a velké díky věnoval také své ženě.

Josef Zahrádka se narodil 23. března 1939. Po ukončení

studii působil jako středoškolský profesor matematiky, fyziky a informatiky v mnoha školách v Mladé Boleslavi. V září 1995 se stal prvním vedoucím nově otevřené Hvězdárny města Mladá Boleslav, která je součástí 9. ZŠ. Zpočátku pomohl získat pro tuto hvězdárnu základní vybavení i z vlastních financí. Za svého mnohaletého působení zde vychoval nejen své nástupce, ale dal základ astronomickému kroužku pro mladé hvězdáře.

Byl zvolen čestným předsedou Mladoboleslavské astronomické společnosti (nyní Hvězdárny MB). Josef Zahrádka je též autorem několika autobiografických publikací a je pravidelným účastníkem i spoluorganizátorem místního kulturního života. Díky jeho angažovanosti a organizačním schopnostem se nejen studenti, ale také občané města Mladá Boleslav a obcí v blízké okolí mohli osobně účastnit přednášek a besed s významnými osobnostmi, jako například se známým astronomem a propagátorem vědy dr. Jiřím Grygarem.

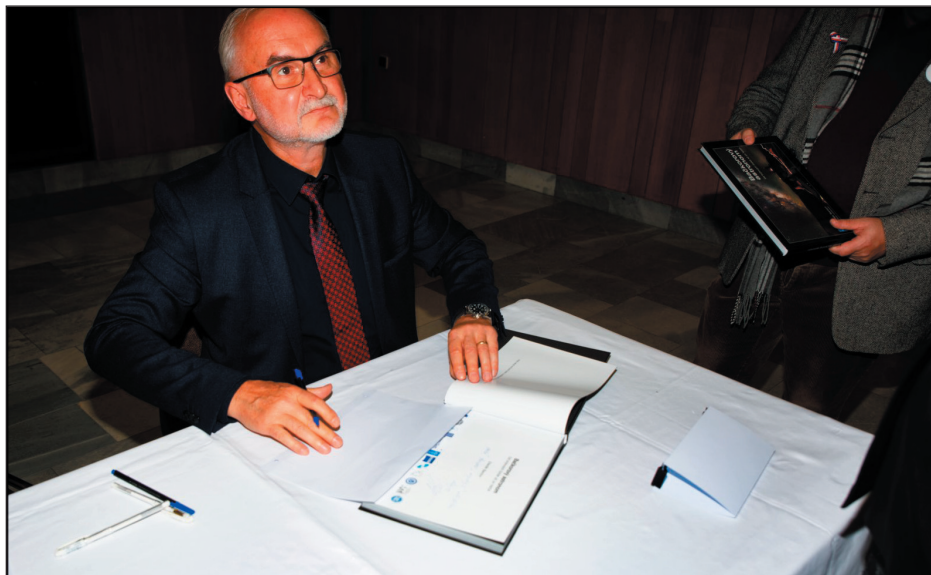
Navrhovatelů na udělení ceny města Josefu Zahrádkovi bylo několik mladoboleslavských subjektů v čele s Hvězdárnou MB, ke kterým se připojila také Česká astronomická společnost. Konečné slovo v udělení ceny města této osobnosti pak měla rada města Mladá Boleslav. Touto cestou bychom chtěli panu Mgr. Josefu Zahrádkovi pográtulovat k získání Ceny města Mladá Boleslav. Současně mu děkujeme za jeho dlouholetou vzornou reprezentaci naší společnosti a přejeme mu hodně zdraví do dalších let.

Kniha křtěná vesmírným prachem

Marcel Bělík

V sobotu 16. listopadu 2019 v podvečer praskal jeden z velkých sálů kongresového centra Aldis v Hradci Králové ve švech. To by ostatně nebylo nic zajímavého, sály zde plní napří-

Křest knihy *Bačkorový astronom*. Foto: Richard Kotrba

klad hudební hvězdy. Zajímavá byla spíše skutečnost, že centrum tentokrát naplnil amatérský astronom. Pro 264 lidí připravil velkolepou show křtu své knihy „Bačkorový astronom. Od brýlových čoček až po NASA“ opravdu amatérský astronom a astrofotograf Zdenek Bardon z Rasosek.

Nebyl v tom ovšem sám. Celou akci moderoval tajemník České astronomické společnosti a tiskový mluvčí Astronomického ústavu AVČR Pavel Suchan. I když ten, na rozdíl od autora knihy, nedoplnil svůj oblek bačkorami, měl jich pro jistotu v zásobě celou tašku. Kdyby bylo potřeba a kdyby chyběly. Přestože jsou oba poutavými řečníky, dokonce se vzájemně pouštěli ke slovu. Ovšem ani oni v tom nebyli sami. Vypomohlo i 10 a půl křestních otců a maminek, včetně emeritního velvyslance České republiky v Chile Josefa Rychtara, velkého příznivce astronomie.

A tím se postupně dostáváme ke knize samotné. Velká část jejího obsahu se totiž týká právě Chile, respektive oblohy nad Evropskou jižní observatoří na chilské hoře La Silla, jejímž členem se Česká republika stala právě v době působení pana velvyslance. Ovšem nejen temnou oblohou nad Chile se kniha zabývá. Jak jsme se v autorově přednášce, která křtu předcházela, dozvěděli, jeho astronomické kořeny procházely Josefovem u Jaroměře, s dalekohledem z obrečených babiččinych brýlí, aby se posunuly například do temných oblastí Šumavy. Nu a pak se přes Ondřejovskou observatoř autor dostal díky své profesi až k velkým a největším světovým dalekohledům, z nichž některé jeho mateřská firma rekonstruovala a robotizovala. Ostatně, emeritní ředitel Astronomického Ústavu Akademie věd ČR a současný předseda České astronomické společnosti Petr Heinzel se křtu také zúčastnil.

Podívali jsme se však nejen ke hvězdám, ale i k pozemským cílům, počínaje tarantulí bránící uchvácený fotoaparát, přes cestopisné pohledy do exotických končin až do jinak nepřístupného nitra právě těch největších astronomických teleskopů.

Ve své přednášce a knize nezapomněl ani na noci strávené na Hvězdárně v Úpici, kam jezdil již jako dítě na astronomické tábory a kam se i dnes vrací za stále ještě temnou oblohou a svou oblíbenou hvězdárnou. Ostatně i samotný křest snad symbolicky padl na dobu oslav 60. výročí otevření úpické hvězdárny. Pan Mlejnek, první ředitel hvězdárny a jeden ze Zdenkových astronomických vzorů, by jistě měl radost.

Po přednášce následoval křest knihy, poněkud netradiční. Když se všichni křtící chopili sklenek se sektem, posypal pan velvyslanec knihu směsí prachu ze skutečného meteoritu, kamenné drti z observatoře La Silla, drti ze skleněné fotografické desky a fotografického čipu, promíchané s "vydestilovanou planetární substancí". Následně pak všichni smyli tento prach úlitbou sektu. Promyšlenou režii celého večera příjemně narušila neočekávaná zdravice Daniela Stacha z redakce vědy ČT24, která překvapenému autorovi vehnala slzy do očí. A po křtu nastal čas na autogramiádu.

Kniha se ovšem nerodila lehce. Ostatně, ani její autor se původně k žádnému psaní nechystal. A jak mi řekla jeho paní Ivana, „... má až do odvolání zákaz psát nějakou další... někdo přeci musí zryt zahradu a opravit dlažbu!“. Kniha představuje několik let práce, přičemž vlastní pořízení snímků, a to i těch nejúchvatnějších, bylo možná to nejléčí. Zabralo totiž možná „jen“ několik stovek hodin. Ty další tisíce přišly později. Zpracování snímků, ověřování informací, texty, korektury, další ladění textů, další ladění snímků, další korektury, grafický návrh a další a další... stále dokola.

Úmyslně jsme zde vynechali výsledné grafické zpracování a sazbu. Tu provedl pan Milan Lackovič, legenda grafického ztvárnění mnoha úžasných astronomických publikací. Tisk pak zajistila Slovenská ústřední hvězdárna v Hurbanově za velké podpory generálního ředitele Mariána Vidovence. Dalšími klíčovými postavami byli i Pavol Rapavý, který je duší slovenské astronomie a Pavel Ambrož z hvězdárny v Ondřejevě. Ostatní nápomocní vznik knihy snad prominou, že je zde nejmenuji, najdete je v knize.

Úžasně a zároveň smutné na této knize je, že i když vyšla v nákladu 3 100 výtisků, není již téměř k sehnání. Více než tři čtvrtiny nákladu byly rozebrány dokonce již před vlastním tiskem. A dotisk bohužel z technických důvodů patrně nebude možný. Tím se kniha vlastně stala sběratelskou raritou, jejíž cenu nesníží ani těch pár posledních kousků, které u autora ještě zůstaly.

Abychom však nezapomněli na samotného autora. Označení „amatérský“ v jeho případě znamená označení člověka, který se něčím zabývá ve svém volném čase a zdarma, i když jeho výsledky by jistě poctily i mnohého profesionálního astronoma.

Jeho snímky vycházejí v různých odborných i populárních astronomických časopisech, honosí se jimi i weby ESO (Evropská jižní observatoř), ZEISS (výrobce špičkové optiky) a další. Jeho snímek okolí hvězdy Proxima Centauri použila i agentura NASA ve své vědecké publikaci. Není divu, že od roku 2018 je foto-ambasadorem Evropské jižní observatoře. Je též členem České astronomické společnosti, Slovenského zväzu astronómov, Evropské astronomické společnosti a zakladatelem již legendární soutěže Česká astrofotografie měsíce. Ostatně je možno se na jeho snímky podívat na webu <http://www.bardon.cz>.

Epsilon Perseidy jsou způsobeny dlouhoperiodickou retrográdní kometou

Michal Švanda

Studium meteorů představuje jednu z mála příležitostí, jak analyzovat vzorky materiálu z nejrůznějších částí Sluneční soustavy. Právě v zevrubném studiu meteorů jsou čeští odborníci z Oddělení meziplanetární hmoty ASU světovou špičkou. Lukáš Shrbený a Pavel Spurný studiem pouhých 25 meteorů z roje zářijových epsilon Perseid odhalili překvapivé množství informací o jejich vlastnostech a původu.

Aktivita rychlých meteorů vycházející ze souhvězdí Persea v měsíci září byla poprvé popsána už v roce 1878 a potvrzena byla vizuálními pozorováními mezi roky 1877 a 1880. Přestože byla k dispozici další pozorování z jiných let, sprška tzv. zářijových epsilon Perseid (pozor, neplést se známým rojem Perseid, který je aktivní kolem 11. srpna) se neobjevila v katalogu meteorických rojů v 70. letech 20. století. To svědčí zřejmě o nízké nebo nulové aktivitě roje po dobu několika let za sebou. V 90. letech 20. století se začínají opět objevovat práce na téma tohoto „ztraceného“ roje, přičemž autoři určovali zejména polohu radiantu (tedy zdánlivého místa na obloze, odkud rojové meteory vyletují) a další dráhové parametry těles. Vysoká geocentrická rychlost kolem 60 km/s svědčila o původu těchto těles v kometě s periodou dlouhou přinejmenším několik desítek let. V moderní době byly zářijové epsilon Perseidy studovány soudobou technikou, například s pomocí fotografické techniky nebo videozáznamem. Tato pozorování potvrzovala křehký materiál nejspíše kometárního původu.

Poslední prací na toto téma je studie Lukáš Shrbeného a Pavla Spurného z ASU. Práce využívala výhod plně automatických bolidových observatoří, jejichž podstatou je celoblohový záznam hvězdného nebe (dříve fotografický, dnes digitální) zachycující průlety jasných těles. Stanice jsou doplněny celooblohovými radiometry. Radiometr je zařízení zaznamenávající neustále (s rychlostí 5000 vzorků za sekundu) celkový jas oblohy. Jasnost meteoru je pak reprezentován záznamem nad hladinou jasu oblohy. S jejich pomocí se v roce 2013 podařilo zaznamenat 19 jasných meteorů patřících do roje zářijových epsilon Perseid, z čehož 12 bylo zachyceno vícestaničně.

S pomocí již plně digitalizovaných stanic byly zaznamenány ještě dva podobné meteory v roce 2015, šest exemplářů v roce 2016 a čtyři v roce 2017. Celkově tedy odborníci z ASU studovali 25 jasných meteorů pozorovaných vícestaničně. Lukáš Shrbený navíc s pomocí svého jednoduchého domácího spektrografu zaznamenal spektrum jasné epsilon Perseidy dne 14. září 2015, shodou okolností šlo o jeden z exemplářů zaznamenaných i automatickými kamerami. Pozorovací materiál doplňovaly záznamy z přehledových videokamer doplňujících bolidovou síť.

Vícestaniční pozorování umožnila určit atmosférické dráhy meteorů i dráhy původních těles ve Sluneční soustavě. Jde o meteory velmi rychlé a zřejmě křehké, takže jejich atmosférická dráha je typicky poměrně krátká. Meteory začínaly ve výškách mezi 99 a 132 km a přestaly zářit ve výškách 64 až 92 km. Délka dráhy rostla s rostoucí fotometrickou hmotností tělesa, tedy větší tělíska začínala zářit ve vyšších výškách a pronikala do atmosféry hlouběji.

Z určených drah a změřených rychlostí bylo možné odhadnout s pomocí kritéria navrženého před 40 lety Zdeňkem Ceplechou z ASU a spolupracovníky ze světových pracovišť, jaké jsou fyzikální vlastnosti materiálu, z něhož jsou tělesa složena. Z výsledků vyplývá, že jde o materiál s vlastnostmi na pomezí uhlíkatých chondritů a obyčejného kometárního materiálu. V porovnání s jinými roji jsou zářijové epsilon Perseidy těmito vlastnostmi nejbližší Perseidám, ne úplně nepodobné jsou i Orionidám. Naproti tomu pevnost v tahu, odvozená z vypočtené hodnoty dynamického tlaku působícího na těleso v okamžiku, kdy podle světelné křivky začíná fragmentovat, sice rozptylem hodnot odpovídá opět Orionidám nebo Perseidám, ale hodnoty pevnosti jsou posunuty k mírně vyšším hodnotám, pozorovaným například u Taurid. V případě zářijových epsilon Perseid byly ale pozorovány dva typy radiometrických křivek, odpovídající různým rychlostem fragmentace. Zatímco větší meteority měly tendenci prudce fragmentovat, což se projevilo výrazným zjasněním na radiometrické křivce, menší tělíška byla spíše soudržnější a zjasnění na křivce tak byla méně výrazná.

V zachyceném spektru jsou dobře patrné čáry sodíku, vápníku nebo hořčíku, ale také kyslíku a dokonce i čára H α vodíku. Celkově ale vzhled spektra připomínal jiná podobná spektra jasných meteorů a nepodařilo se prokázat žádné neobvyklé nebo vzácné struktury. V několika případech byly díky digitálním stanicím zachyceny vývoje stop po meteorech, z nichž bylo možné určit směr a rychlost proudění atmosféry ve vysokých výškách. Byly tak získány důkazy pro větry vanoucí v horizontálním směru rychlostmi až 70 m/s a vertikálními až 20 m/s.

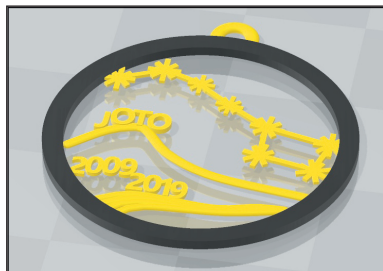
Autoři se dotkli i otázky původu zářijových epsilon Perseid. Určené heliocentrické trajektorie jsou konzistentní s původcem ve formě dlouhoperiodické komety s periodou 380 až 1100 let (nejpravděpodobněji 720 let) obíhající po retrográdní dráze. Silná aktivita z roku 2013 byla způsobena vláknem zanechaným kometou při posledním průletu. Protože jde o dlouhoperiodickou kometu, lze použít dostupné modely autorů k předpovězení budoucí aktivity roje. Zdá se, že zvýšená aktivita se dá očekávat v letech 2026 a 2030. Na základě údajů zjištěných L. Shrubeným a P. Spurným je možné tyto předpovědi zpřesnit.

10 let Jizerské oblasti tmavé oblohy

Martin Gembec

Před deseti roky, 4. listopadu 2009, bylo na chatě Pyramida oficiálně podepsáno memorandum o vzniku Jizerské oblasti tmavé oblohy (JOTO). Parta nadšenců ze severu Čech společně s Pavlem Suchanem z Astronomického ústavu AV ČR se tehdy dohodla ujmout se nápadu polských astronomů z Wroclawské univerzity. Téma vzaly za své obě nadlesnictví v Polsku a také Lesy ČR. Přidala se rovněž CHKO Jizerské hory. Dlouhodobě vnímáme podporu Ministerstva životního prostředí, což potvrzuje aktuální záštitu pana ministra Richarda Brabce nad aktuálními aktivitami v oblasti.

První přeshraniční oblast tmavé oblohy byla tedy vyhlášena a na řadě byly aktivity spojené s Jizerský-

mi horami. Na polské straně se jedná o pravidelné tábory pro děti, kterými prošlo už více než 1000 účastníků. Otcem myšlenky založení JOTO je Sylwester Kolomanski z Wrocławské univerzity. Aktivity v Jizerkách nyní zastřešuje především Arkadiusz Lipin z magistrátu Góry Izerskie.

Na české straně se aktivity odvíjí od přednášek a pozorování pro školy a veřejnost, kterých se s podporou Astronomického ústavu AV ČR v osobě Pavla Suchana ujmají nadšenci z České astronomické společnosti – pobočky Klub astronomů Liberecka. Velmi oblíbené jsou Astronomické dny (dříve i na polské straně). V jejich tradici nadále pokračuje Den a noc na Jizerce, což je největší taková akce pro veřejnost, pravidelně v sobotu kolem maxima Perseid, která se nyní koná ve spolupráci se Svazem ochránců přírody a Muzeem Jizerských hor.

Po vzoru Jizerské oblasti tmavé oblohy pak v Evropě vzniklo dalších pět takových oblastí a Česká republika se dnes může pochlubit třemi takovými oblastmi na svém území, což ji řadí na přední místo v Evropě.

Nominujte laureáta Ceny Zdeňka Kvíze 2020

Marcel Bělík

V roce 2020 bude Českou astronomickou společností opět – po dvou letech – udělena Cena Zdeňka Kvíze. Tato cena bývá udělována za významnou odbornou nebo vědeckou činnost v oborech, kterým se Zdeněk Kvíz věnoval, tedy studium meziplanetární hmoty, proměnných hvězd a popularizace a výuka astronomie. Výkonný výbor České astronomické společnosti se tak obrací na členy ČAS se žádostí o návrhy laureátů této ceny. Uzávěrka přijímání návrhů je 31. 12. 2019.

Navrhovaní by měli být nominováni za svůj významný přínos ve výše uvedených oborech. Oceněný obdrží diplom a věcný dar. Cena bude předána u příležitosti některé významné akce ČAS, která se bude konat v roce 2020. VV ČAS uvítá, když oceněný při této příležitosti přednese přednášku.

Návrh na udělení ceny musí obsahovat:

- jméno a datum narození navrhovaného laureáta
- pracoviště navrhovaného laureáta
- kontakt na navrhovaného laureáta
- odůvodnění návrhu

- stručný životopis navrhovaného laureáta
- jméno navrhovatele

Návrhy kandidátů na udělení ceny Zdeňka Kvíze s krátkým zdůvodněním předložte do 31. 12. 2019 na adresu: Sekretariát ČAS, Astronomický ústav AV ČR, Fričova 298, 251 65 Ondřejov, případně elektronicky na adresu belik@obsupice.cz. Za Vaše návrhy Vám předem děkujeme.

Společnost | Zápis řádného jednání Výkonného výboru ČAS

Jednání se se konalo 6. listopadu 2019 od 12:30 v Astronomickém ústavu AV ČR v Praze na Spořilově. Přítomni za VV: Radek Dřevěný, Petr Heinzl, Lumír Honzík, Miloš Podářil, Petr Scheirich, Vladislav Slezák, Petr Sobotka, Lenka Soumarová, Pavel Suchan. Omluven: Marcel Bělík. Revizoři: Jan Kožuško, Eva Marková. Omluven: Martin Černický, Host: Na bod 1 Michal Švanda.

- **Nabídka astronomických přednášek.** Švanda nabídl, že by na astro.cz vytvořil seznam přednášek pro veřejnost, které nabízejí čeští astronomové, resp. astronomové žijící na našem území. Web bude kombinovat přednášky vědců, pracovníků hvězdáren či erudovaných amatérů. VV diskutoval strukturu takového seznamu. Technické řešení poptá Sobotka u WebConsult. Švanda připraví strukturu databáze. Heinzl osloví přednášející z řad profesionálních astronomů.
- **Propagační materiály.** Slezák představil cenové nabídky různých propagačních materiálů. Do konce roku nechá VV vyrobít otočné mapky ve dvou variantách – funkční otočnou a verzi leták. Další propagační materiály připravujeme pro rok 2020.
- **Kontrola FÚ.** 16. září přišlo do datové schránky ČAS oznámení o kontrole Finančního úřadu pro Středočeský kraj. Jde o kontrolu státní dotace z roku 2013, kterou ČAS poskytla Rada vědeckých společností. ČAS zastupuje plnou mocí účetní D. Kopanicová, požadované dokumenty zajistil Sobotka. Výsledek kontroly by měl být znám v průběhu listopadu.
- **Hospodaření ČAS.** VV rozhodl, že složkám ČAS přidělí dotaci 200 000 Kč tak, že 195 000 Kč půjde na jejich činnost přímo a o 5000 Kč budou moci složky soutěžit s vhodným nápadem. Vzhledem k zahraničním pobytům účetní ČAS v období od 20. 12. do 20. 1., bude nutné uzavřít účetnictví jak celé ČAS tak poboček a sekcí do 15. 12. Dřevěný prosí všechny složky o zaslání všech dokladů ještě během listopadu. Martin Kákona informoval VV ČAS, že stanice Bolidozor na hvězdárně v Žebráku potřebuje výměnu hardwaru. Ten zakoupí město Žebrák. Část nákladů ponese Jihočeská pobočka, Pokud tato položka bude nad rámec rozpočtu Jihočeské pobočky nebo příliš zatíží financování pobočky, ponese finanční zátěž centrála ČAS.
- **Velké setkání složek 2020.** Příští velké setkání složek proběhne o víkendu 4.–5. dubna 2020 v Planetáriu Ostrava. Akce proběhne v podobném duchu jako od roku 2018, tedy coby setkání amatérských a profesionálních astronomů. Ubytování na vysokoškolských kolejích, návratky a pozvání kolektivních členů zajistí Sobotka, program Heinzl a Sobotka. Zvažuje se exkurze k superpočítači a další doprovodný program. 3. dubna se plánuje setkání studentů astronomie z ČR, zorganizuje Heinzl.

- **Malé setkání složek ČAS.** Tradiční lednové malé setkání složek ČAS se uskuteční na tradičním místě, tedy v budově Geofyzikálního ústavu AV v Praze na Spořilově, Boční II. Termínem je sobota 11. ledna 2020. Předpokládaný program proběhne od 10 do 15:30 hodin. Účast hospodářů složek je povinná, předsedů doporučená, ostatních funkcionářů ČAS dobrovolná.
- **Logo ČAS.** Slezák nechal grafikem připravit úpravy loga ČAS. VV diskutoval o 4 variantách. Přibude varianta s názvem ČAS přesunutým na horizontální linku a anglická verze. Návrhy se budou diskutovat na příštím jednání VV.
- **Ceny ČAS.** Nušlova cena bude předána na Hvězdárně a planetáriu v Brně ve středu 4. prosince od 18 hodin. Sobotka pozve členy a hosta prof. Černoohorského. Kopalova přednáška proběhne v sobotu 30. listopadu tradičně v rámci Dne s Astropisem v Planetáriu Praha. Cena Littera Astronomica byla předána tradičně na Podzimním knižním veletrhu v Havlíčkově Brodě v pátek 11. října. Laureátem se stal Peter Zamarovský. ČAS už nemá desky na diplomy – zakoupí Sobotka.
- **Noc vědců.** Astronomická část proběhla na 18 místech. Letošní návštěvnost byla vyšší než loni, přestože počasí většinou nepřálo. VV vyzývá zúčastněné složky ČAS a hvězdárny, aby pořizovaly fotky a videa z akce, protože pak poslouží k lepší propagaci. Tématem Noci vědců 2020 bude robot.
- **Výroční zpráva.** Sobotka informoval, že tři sekce ČAS a tři skupiny působící v ČAS nedodaly výroční zprávu. Pro rok 2020 budou přísnější pravidla a sankce při nedodržení termínu.
- **Beseda s jazykovědcem.** Sobotka informoval, že Hvězdárna v Praze Ďáblicích uspořádá malý seminář, besedu s jazykovědcem Karlem Olivou, zaměřenou na jazykové problémy v astronomii. Besedě bude předcházet sběr dotazů odborné veřejnosti. Program bude určen pracovníkům hvězdárny a členům ČAS pracujícím s veřejností.
- **Pojmenování exoplanety.** Sobotka informoval, že hlasování veřejnosti o pojmenování hvězdy XO-5 a její planety XO-5b skončilo. Hlasovalo na 4000 lidí. Vítězný návrh získal na 1600 hlasů, ale v tuto chvíli ještě nemůže být zveřejněn. Suchan navrhuje vydat tiskovou zprávu ve chvíli, kdy IAU potvrdí, že vítězné pojmenování akceptuje.
- **Různé kategorie členství.** Scheirich navrhuje, aby vznikly kategorie členství v ČAS. Lišily by se výší čl. příspěvku, za který by byly určité výhody. Jde o praxi běžnou například v USA, kde takto získává finanční prostředky Planetary Society. Scheirich vypracuje seznam kategorií a výhod. VV diskutoval i vznik rodinného členství.
- **Kolektivní členové.** Čas uzavřela aktualizovanou smlouvu o kolektivním členství s Hvězdárnou a planetáriem v Teplicích.
- **Přijetí nových členů.** VV ČAS přijal nové členy: Vojtěch Dienstbier (Sekce proměnných hvězd a exoplanet), Jiří John (Pobočka Brno), Jan Kubica (Přístrojová a optická sekce), Jaroslav Liška (Pražská pobočka), Jakub Pavelka (Amatérská prohlídka oblohy), Vladimír Palyza (Pobočka Brno), Alena Plchová (Pobočka Brno), Sukhiy Rustam (Společnosti pro meziplanetární hmotu), Miroslav Sedláček (Pobočka Brno), Pavol Svarny (Pobočka Brno), Blažena Švandová (Pobočka Brno), Jaroslav Švejda (Amatérská prohlídka oblohy).

Termín příští schůze VV ČAS je sobota 11. ledna 2020 od 15:30 v Geofyzikálním ústavu AV ČR v Praze na Spořilově.

Zapsal Sobotka, zápis schválil VV elektronickým hlasováním.